

250 Klacken... dat war e laangen Dag!

...soen d'Leit, wann eppes ewell eng Partie Joeren amgang war/ass. Dat kann ee jo dann och vun eiser Klack fir d'Lëtzebuergesche Sprooch mengen. **Déi Bimmelchen ass méi, al wéi 30 Prozent vun deenen, déi zënterhier op d'Welt komm sinn...** natierlech äre Schreiwert (leider) och. Mä d'Klack huet dofir gesuergt, dass eis Actioun-Lëtzebuergesch net, aus dem Gespréich' komm ass... an domat eis Sprooch de „Knuet“ zënter engem véierels Joerhonnert ëmmer an op zeg Fasson ge weider opgedinn huet... a mir 2021 eis 50 Veräinsjoeren houfreg feiere kënnen!

Et huet e Batz Krämpes kascht, fir dësen oder deen dovun ze iwwerzeegen, dass d'Gewudders fir eis Sprooch en anere „Bildschierm“, eng méi grouss Publicitéit bräicht wéi eng „Veräinszeitung“. Déi huet/hat jo hirt Gutts; leider ass si normalerweis nëmme fir d'Membre vum Club gemënt. Eng reng „Member-Zäitschrëft“ ass ower fir d'Saach vun eiser Sprooch souzese „laanscht den Dill“; iwwer de „Kullang“ fale jo och keng Keelen. Denkt emol vläicht iwwer dee Verglach no.

Schéi Gedichter, flott Geschichten, en Drulles vun Dictionnaire, dat si wonnergutt Saache fir d'Lëtzebuergesch. Mä, **Hand op d'Häerz: Wéivill liesen der e Buch? Wéivill e Gedicht?** Wéivill hunn (haten) der en Dictionnaire... a wat huet dat eiser Sprooch als breet soziaalt Communicatiounsmittel bruecht? **Et gëtt direkt vill méi lieweg, fir net ze soe méi, wibbeleg**, wann d'Lëtzebuergesch a säi Wäert „de Leit“ iwwer eenzel gréisser a méi butzeger Artikelen, och heinsdo méi bësseg/polemisch/stëppeleg an d'grouss Press bruecht gëtt... do vermësst een ärem Schreiwert seng zäiteweis „Pickegkeet“ jo net, gelldir. Op Stelze gesot: **eng Fro vu „soziolinguistischer Pädagogik“**. Sproochwëssenschaft ass eng héich respektabel Saach... mä fir wien? Eng Grimmel Schoul kann ee jo och bausst engem Sall halen, oder?

Et guff am Ufank alt gemengt (esouguer heemlech gewënscht?), dass déi Klack net sënnerlech laang „Mëscht“ géng maachen. Do war ower net mat deer gesonder Klatzkäppegkeet an deem laaaaangen Otem gerechent ginn, deen den deemools frësch pensionéierte Schreiwert vun 1993 bis elo nach hat an – hoffentlech – nach weider wäert hunn. Am Ufank hunn der alt emol en etlech e klengen Artikelche bäigesteiert; mä dat huet sech d'meescht séier ginn; ech bluff fir 99 Prozent „bei der Staang“... an **hale mech drun, fir vill vläicht wéi de „Geck un de Bengel“**. Eng Zäit laang hunn ech meng Honnerte vun Artikelen alt mat fënnf verschiddenen Nimm (Pseudonymen) ënnerschriwwen (Paul Wilmes; Leo Marbes asw.), ower dat huet mir zegudderlescht näischt méi gesot, well ech gewinnt sinn, offe fir dat riichtzestoen, wat ech esou dorëmmer „verbrieche“... haut ass eis Klack zesoen e Begrëff; ech weess: „Houfert sténkt“, ower ech „schumme“ mech net dofir!

Mä hei wëll ech ower net vergiessen, dass déi fréier Chefredaktere vum „Luxemburger Wort“, „Tageblatt“ an dem „Lëtzebuergesche Journal“, **d'Häre Léon Zeches, Alvin Sold a Rob Roemen** immens geruet bei der Wéi gestan hunn, an dass hir Nofolger prima mat der Kutsch vun eisem Këndche viruginn. Datselwecht ass de Fall fir de Sproochartikel an der Internetzeitung RTL.LU, deen elo – no der deemoleger Offert vum Luc Marteling – an sengem zingte Joer besteet... wuel gemierkt: vun den zwou Säiten alles fir kee Centime a kee Frang. Rar! Well jo leider gemengt gëtt, et misst ee fir alles „de Grapp ophalen“. An deem Sënn ass et och un der Zäit, **deene Publikatiounsorganen an den treie Lieser en décke MERCI** ze soen, déi eiser Sprooch domat ewell joerelaang super hëllef! An elo dann: Weider mam Jabel.

Gëftsprëtzen...

Mir falen **dacks zevill muttwëlles an d'Houdäitscht**, wann et soll iergendwéi „besser“ sinn, oder wann et ëm eppes Schrëftlech geet. Da piddele mir z. B. eppes aus dem Däitschen, dat et ower am Lëtzebuergesche guff a gëtt... a **schmieren domat eiser Ausdréck souzeseen tonneweis zou!**

Leider gëtt da behaupt, déi Ausdréck wieren dach al, museal, vergreezt, vermuuscht, iwwerhol. Ginn se dann och nach **e puermol um Radio oder der TV gebraucht... da schéngen se zeideg fir an den „Online-Dictionnaire/ LOD“**. Dat si Gëftsprëtze fir eis Sprooch, esou wéi dat komplett iwwerflësseg Englesch dem Franséischen an Däitschen an d'Akaul facht. Wann een z.B. „Réckgrat“ fir „Réckstrank“ seet a „récksiichtsvoll handele“ fir respektéieren, vum „innere Kompass“ schwätzt aplaz vum banneschte Gefill/Kompass, dann dierf een ower vläicht nach soen, dass mir leider zevill an deer däitscher Sproochschinn fueren. Iwwerregens: Huet dir ewell eng Kéier héieren, dass ee „Gräte“ fir Sprenze gesot huet? „Knorpel“ ass jo an deem Sënn och alt net besser wéi „Kruppschank“, oder? Dat huet dach wierklech näischt mat „al“ ze dinn!

Iwwerleet emol, wéi ee „Selbstvertrauen“ an d'Lëtzebuergesch kann eriwuerhuelen, oder wéi ee kann an eiser Sprooch soen, dass engem säin „Handele vun Näid geprägt“ wier, aplaz dass do een sech selwer traut an den Näid hien dreift. Dir mierkt, dass hei „ëmschriwwen“ gëtt; mä dat fanne mir bei Iwwersetzungen an alle Sproochen; iwwersetzt dach emol fir eng „Probéierchen“ op Franséisch, fir déi Kontroll; et kann néierens alles „Wuert fir Wuert“ eriwuergesat ginn!

vum Lex Roth

Eng Saach vu Begrëff!

Dacks gëtt et Krämpes, fir **d'Bedeutungen** ausereneezehalen! Et ass e Begrëffsënnerscheed, ob eng Sprooch „**offiziell gebraucht**“ gëtt, oder ob si „offiziell Sprooch“ genannt gëtt. Mir hunn DRÄI Sproochen, déi op offiziellem Gebitt gebraucht gëllen: d'Lëtzebuergesch, d'Franséisch an dat Däitsch. Mä et sinn, streng geholl, keng „offiziell Sproochen“, wéi am Sënn vum Franséischen am Frankräich, dem Däitschen an der Bundesrepublik oder dem Engleschen am UK. D'Sprooch(e)gesetz vun 1984 seet ganz däitlech, dass zugudderlescht d'Franséisch eis Gesetzesprooch ass, an dass nëmme si bei juristesche Sträitfäll (litiges) als lescht „Sproochinstanz“ bleift. Dass ass iwwerregens **der normaler Praxis, dem Gebrauch no logesch**, well eis Juristen hir Formatioun zesoen alleguer op franséischsproochegen Universitëten kruten a kréien, well eis Legislatioun nun emol um „Stack“ vum „Code Napoléon“ steet. Zënter dem 19. Joerhonnert si mir mengerwäreng net schlecht domat gefuer... ower **déi NATIONAL Sprooch vun eisem Land ass soss keng wéi d'Lëtzebuergesch**; iwwerregens gëtt dat och am Artikel 1. vun eisem Nationalitéitsgesetz ënnerstrach! Firwat?

Bei der Preparatioun vun deem 1984er-Gesetz hu mir an eiser Commissioun (mat enger Majoritéit Juristen!) ganz bewusst **wéinst deem „Begrëffsvertreter“ ganz op den Ausdröck „langue officielle“ verzicht**, a vum Lëtzebuergeschen als „langue Nationale“ geschwat. Dat ka jo vläicht dësem oder deem gelunge virkommen, ower **et illustriert am Fong ideal déi weltwäit eenzegarteg Sproochsituatioun** vun eisem Land. Dofir muss ee jo dann och déi „Nationalsprooch“ léieren/kënnen, fir eis Nationalitéit ze kréien; Franséisch oder Däitsch ginn einfach net duer!

Eiser authentischer Ausdréck

Villzevill dacks hale mir eiser lëtzebuergescher Ausdréck einfach fir Wiederer vun „deer anerer Sait“. Wann dir se ower an e propperen däitsche Saz quëtsche wëllt, da kommen si ee vir wéi e „Päischtoch“... iwwerregens ass „*authentisch*“, wéi deer esou sëllichen, en **international gebrauchte griicheschen Ausdröck**; deemno, grad wéi „Photo/Auto/Telephon/Mikrofon“, och eiser een. Mä wéi steet et dann elo sproochauthentesch mat enger Saach, déi net grad „*liwwereg*“ ass/mat engem, deen net grad *liwwereg* an der Bëls ass/mat engem Fett, dat am Mo *liwwert*? Op Däitsch/Franséisch? Alt erëm: Abeejo! Et ass net erlaabt, Kanner *lasszeéien*... mä sot dat emol an enger anerer Sprooch, do ginn et der jo och alt emol an d'*Laiskaul*, mä wéi? Dir kënnt am Fong och nëmme op Lëtzebuergesch *verlaangere*, en Ausdröck, deen nawell gär mat Däitsch verglach gëtt, wou een en ëmsoss siche geet. E klengen Däbbes ka ganz schéi *maans* sinn; wat ass en dann zu Lille/Essen? Bei äis brauch e Steemetzer *Speis* fir ze bauen... a soss enzwousch? Dir huet jo léiwere e *Flapp* Schmannt wéi e Flapp op der Strooss, gell? E richtege *Flappes* ka schéi *flappeg* ginn... wéi dann elo zu Lyon/Kassel? Wéi seet een zu Dresden oder Bordeaux fir e *Butzi*, dee *Wutzen/Witz/Knätzelen* an den Hoer huet? Ass et manner léif, wa mir e *Stupp*, *Stippchen*, *Stuppes* nenne wéi de franséische „chou“, oder esouguer „chouchou“, eise Fiffi. Eis aaarem Sprooch, nedir!

Ass Däitsch méi „feierlech“?

Wann een e lëtzebuergeschen Artikel schreift, da soll dat einfach esou sinn, wéi d'Leit nun emol schwätzen; soss rëtscht een zevill licht an eng däitsch Schinn eran; dat kënnt natierlech dovun, dass déi Allermeescht vun äis – leider – net un d'Lëtzebuergesche Schreif gewinnt sinn... **wat sech ower hautdësdaags duerch den SMS an d'Commentairen um Internet glécklecherweis ze dréine schéngt**; net deem Banneschten no, mä nom Sproochgebrauch. Fazit: Näischt ass esou schlecht, et huet säi Gutts! Firwat muss een da „*besuert fir de Fortbestand*“ vun engem Veräin sinn, wann ee sech Suerge mécht, ob en nach weider besteet? – Ass e gudde Mënsch an d'Éiwegkeet gang, da brauche mir *keng Zeechen ze erweisen*; mir ginn se einfach. – *D'Wale stinn un...* dat wëllt dach soen, si wieren nobäi, oder? **Hei kënnt een dacks op zerguttst Lëtzebuerg, an oniwwersetzbar, soen: Macht iech dach net esou!**

Ouschteren an eis Sprooch

Gelungen: Mir hu fir **de richtege Pällembam aus der Bibel** eng Planz geholl, déi ëmmer gréng ass, ower och glat näischt mat deem Bam aus dem Süden ze din huet, well et deem hei ze kal ass: de „*Buchsbaum/buis/Box-tree*“, deen och knapps een anescht nennt wéi „Pällem“. De Sonndeg iert dann de Pällem geseent gëtt, huet och e spezielle lëtzebuergeschen Numm: Ellesonndeg, am Spaass ville Leit hire Feiertag. Dass mir hei „klibbere“ gin, an esouguer d'ganz Joer een *äis klibbere kann*, ass och dowäert ernimmt ze ginn... a vill waren der iwwer déi gaschteg, déi aplaz eng kleesper „Klibber“ eng **déck „Rubbel“** haten, fir lauden ze goen. Eis **Éimaischen** ass jo e spezielle Lëtzebuergesche Dag, deen zënter Generatiounen an der Stad an zu Nospelt déck gefeiert gëtt; Dausende vu Leit hunn doheem och Erënnerungen un den Ouschtermeindeg stoen... „Péckvillercher“, aus eiser Sprooch net ewechzedenen. Dass et bei den Nospelter **„Aulebäckeren“** e ganz sympathesche Musée vun hirer Konscht gëtt, wier och eng gutt Iddi fir op der TV méi populär ze maachen... anengems eiser Sprooch e gudde Dëngsch ze leeschten.